

Παραγωγή και εμπορία κυπριακού χαλκού κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού

Lente Van Brempt

Η Κύπρος είναι γνωστή για τα πλούσια κοιτάσματα χαλκού. Αυτός ο ορυκτός πλούτος επέτρεψε στο νησί να αποκτήσει κυρίαρχη θέση στο εμπόριο μετάλλων σε μακρινές αποστάσεις στην Ανατολικής Μεσογείου την Ύστερη εποχή του Χαλκού. Για πολλές δεκαετίες, το μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής έρευνας επικεντρώθηκε τόσο στη μελέτη της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Κύπρο όσο και στην προέλευση των «oxhide ingots», η πλειοψηφία των οποίων προέρχεται από τα μεταλλεία της Σολέας στους βορειοδυτικούς πρόποδες του Τροόδους. Είναι κοινός τόπος ότι από το 13ο αιώνα π.Χ. (LCIIC), η οικονομική και κοινωνικό-οικονομική οργάνωση στο νησί αποτελείτο από πολιτείες-βασίλεια, αλληλεπιδρόμενα σε ένα περιφερειακό δίκτυο υπό τον έλεγχο μίας τοπικής αριστοκρατίας. Αυτά τα περιφερειακά δίκτυα είχαν αναπτυχθεί ώστε να οργανώσουν τη μεταφορά του χαλκού από τους οικισμούς της εξόρυξης και της εκκαμίνευσής του, που βρίσκονταν στους πρόποδες της οροσειράς του Τροόδους, προς τα αστικά παράκτια ή λιμενικά κέντρα από όπου θα εξαγόταν. Τα δίκτυα, επομένως, φαίνεται ότι σχετίζονται με την '*chaîne opératoire*' της παραγωγής του χαλκού και της διαδικασίας πολλαπλών σταδίων εκκαμίνευσής των μεταλλευμάτων θειούχου χαλκού, όπως για παράδειγμα του χαλκοπυρίτη (CuFeS₂) ενός από τα βασικά διαθέσιμα είδη μεταλλεύματος στην Κύπρο.

Ωστόσο, η βασική τεχνολογική μεταλλουργική διαδικασία, η οποία σχετίζεται με την παραγωγή του χαλκού και την οργάνωση μεταλλουργικών εγκαταστάσεων εντός του νησιού, παραμένει ελάχιστα κατανοητή. Ευρήματα για τη συστηματική και μεγάλη κλίμακα παραγωγής και εξαγωγής χαλκού στην Ανατολική Μεσόγειο είναι γνωστά μόνο από την Έγκωμη, ενώ μέχρι σήμερα η αρχαιολογική έρευνα εντόπισε στη θέση Πολιτικό-Φοράδες το μοναδικό εργαστήριο παραγωγής χαλκού και στη θέση Απλίκι-Καραμάλλος το μοναδικό οικισμό μεταλλωρύχων. Ωστόσο, μικρής κλίμακας κατάλοιπα της παραγωγής μετάλλων εντοπίστηκαν στο μεγαλύτερο μέρος των ανεσκαμμένων θέσεων της Ύστερης Χαλκοκρατίας στην Κύπρο. Μια συγκριτική και διεπιστημονική μελέτη του συγκεκριμένου υλικού μέσω ενός ευρύ φάσματος αναλυτικών τεχνικών έχει ως στόχο να οδηγήσει στην καλύτερη κατανόηση της παραγωγής και του εμπορίου του Κυπριακού χαλκού. Παράλληλα θα συμβάλει σημαντικά στην ερμηνεία των κοινωνικών-πολιτικών και οικονομικών δομών της αρχαίας κυπριακής οικονομίας.

Η συστηματική μελέτη μεταλλευτικών καταλοίπων, που δεν έχουν τύχει την προσοχή της έρευνας μέχρι σήμερα, από σημαντικές LCIIC θέσεις κατά μήκος των νότιων κοιλάδων, δηλαδή Μαρώνι-Τσάρουκας, Καλαβασσός-Άγιος Δημήτριος και Άλασσα, και από αγροτικές θέσεις της ενδοχώρας Αρεδιού-Βούμπες, σε σύγκριση με δημοσιευμένο υλικό από άλλες σύγχρονες τους θέσεις, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η τεχνολογία της μεταλλευτικής παραγωγής του χαλκού δεν ήταν απολύτως ομοιόμορφη. Επιπλέον, τα ευρήματα δεν υποστηρίζουν την υπόθεση ότι η τοπική παραγωγή χαλκού είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομία κάθε περιοχής. Επομένως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι τον 13ο αιώνα π.Χ. η παραγωγή και η εξαγωγή του Κυπριακού χαλκού πραγματοποιήθηκε σε δύο επίπεδα: 1) στη μεγάλη κλίμακα παραγωγής των «oxhide ingots» (και «bun ingots») υπό τον έλεγχο του «βασιλιά» της Αλασίας σε ακόμη άγνωστες στην έρευνα θέσεις εντός της περιοχής των μεταλλείων της Σολέας για την εξαγωγή φορτίου μεταλλεύματος μέσω ενός κρατικά

ελεγχόμενου θαλάσσιου εμπορικού συστήματος, 2) στη τοπική μικρής κλίμακας παραγωγής χαλκού σε θέσεις παράκτιες και θέσεις της ενδοχώρας για τοπική εκμετάλλευση και εξαγωγή από την περιφερειακή αρχή εντός ιδιωτικές επαφές ανταλλαγής.

Η προτεινόμενη μεταβολή των εμπορικών συστημάτων της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Ανατολική Μεσόγειο προς μία αύξηση του ιδιωτικού εμπορίου μετάλλων και ακρήστων μετάλλων (metal scrap) έχουν περαιτέρω εξεταστεί και επιβεβαιωθεί από τη μακροσκοπική εξέταση από θραύσματα ταλάντων χαλκού από το γνωστό ναυάγιο «Cape Gelidonya» του ύστερου 13ου αιώνα π.Χ.